

Prawo pracy a wolontariat w NGO - prawne ramy współpracy z wolontariuszami

1.1 Wstęp

W kontekście dynamicznie zmieniającego się sektora organizacji pozarządowych, kwestia współpracy z wolontariuszami nabiera coraz większego znaczenia. Wolontariat stanowi nieodłączny element działalności wielu organizacji, szczególnie tych działających na rzecz pomocy społecznej, ochrony zdrowia czy środowiska. Wolontariusze odgrywają istotną rolę w realizacji celów NGO, nierzadko będąc motorem ich działań i wsparciem w trudnych momentach, takich jak klęski żywiołowe. Przykładem tego jest powódź w województwie dolnośląskim, gdzie rola wolontariuszy oraz organizacji pozarządowych okazała się nieoceniona. Wolontariusze z całej Polski zaangażowali się w pomoc poszkodowanym, wspierając działania ratunkowe, logistyczne oraz dostarczając niezbędne środki do najbardziej dotkniętych regionów. Ich wsparcie jest nieocenione zarówno na etapie doraźnej pomocy, jak i w odbudowie lokalnych społeczności. W odpowiedzi na te dramatyczne wydarzenia Narodowy Instytut Wolności ogłosił dodatkowy konkurs w ramach Rządowego Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich (PROO 5). Nowa „Ścieżka 1.2 – Pomoc doraźna” została uruchomiona, aby umożliwić organizacjom składanie wniosków o wsparcie finansowe do 20 000 złotych na pokrycie wydatków związanych z naprawą szkód powstałych w wyniku powodzi i trąb powietrznych we wrześniu 2024 roku. Konkurs ten miał na celu zapewnienie wsparcia poszkodowanym organizacjom, które odgrywają kluczową rolę w niesieniu pomocy lokalnym społecznościom w czasie klęsk żywiołowych¹.

Centrum Analiz Konfederacji Inicjatyw Pozarządowych Rzeczypospolitej postanowiło podjąć temat prawnych aspektów współpracy NGO z wolontariuszami, aby lepiej zrozumieć ramy prawne, które ją regulują. W szczególności analiza ta skupi się na obowiązkach i prawach organizacji pozarządowych wobec wolontariuszy, zgodnie z Ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Ważnym elementem będzie omówienie kluczowych przepisów dotyczących zawierania umów z wolontariuszami, ich ochrony prawnej, a także obowiązków NGO w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa.

¹ <https://niw.gov.pl/pilne-dodatkowy-priorytet-finansowania-niw-crso-dla-organizacji-ktore-ucierpialy-w-wyniku-powodzi/>

Celem niniejszej analizy jest dostarczenie organizacjom pozarządowym kompleksowej wiedzy na temat prawnych ram współpracy z wolontariuszami, co pozwoli na lepsze zarządzanie tym zasobem i jednocześnie przestrzegać obowiązujących przepisów.

1.2 Prawa i obowiązki wolontariuszy

Zgodnie z Ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, wolontariusze mają szereg praw, które organizacje pozarządowe są zobowiązane respektować. Każdy wolontariusz powinien mieć prawo do informacji o celach, misji oraz działaniach organizacji, w której się angażuje, a także o zadaniach, które ma realizować. Ponadto, ustawa reguluje prawo wolontariusza do zawarcia pisemnego porozumienia z organizacją. To porozumienie ma szczególne znaczenie w sytuacji, gdy współpraca trwa dłużej niż 30 dni. Jednym z kluczowych praw wolontariuszy, które przewiduje ustawa, jest prawo do ubezpieczenia. W dalszej części omówienia tej ustawy, zostaną szczegółowo opisane inne prawa wolontariuszy, takie jak prawo do odpowiedniego wsparcia, dostępu do informacji na temat szkoleń oraz prawo do otrzymywania zaświadczeń i referencji, które mogą pomóc im w przyszłej karierze zawodowej. Mimo że wolontariusze działają na zasadzie dobrowolności, mają także swoje obowiązki, które powinny być jasno określone. Do podstawowych obowiązków wolontariuszy należy przestrzeganie zasad organizacji, w której pracują. Powinni oni realizować powierzone im zadania z odpowiedzialnością i w zgodzie z ustalonymi standardami. W przypadku popełnienia błędów mogą ponosić konsekwencje. Wolontariusze muszą spełniać określone wymagania i posiadać kwalifikacje adekwatne do rodzaju działalności, w której uczestniczą, np. w kontekście wolontariatu medycznego. Powinni także niezwłocznie informować organizację o wszelkich problemach, które mogą wpłynąć na bezpieczeństwo ich pracy lub na realizację zadań. Uczestnictwo w szkoleniach i innych formach wsparcia oferowanych przez organizację jest również obowiązkiem wolontariuszy. Ponadto, wolontariusze zobowiązani są by zachować poufność w odniesieniu do informacji, które uzyskali podczas pracy, zwłaszcza dotyczących osób, którym udzielają pomocy. Prawa i obowiązki wolontariuszy wpływają przede wszystkim na efektywność współpracy między nimi a organizacjami pozarządowymi. Jasno określone prawa zapewniają wolontariuszom wsparcie i bezpieczeństwo, natomiast jasno określone obowiązki pomagają w osiągnięciu celów organizacji oraz w zapewnieniu wysokiej jakości działania.

1.3 Wolontariat a stosunek pracy – granica między wolontariatem a zatrudnieniem

Wolontariat, zgodnie z Ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, definiowany jest jako nieodpłatna, dobrowolna działalność osoby fizycznej, która ochotniczo i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia na zasadach określonych w ustawie. Warto zwrócić uwagę na kryteria, które różnicują wolontariat od umowy o pracę:

- wolontariusz nie otrzymuje wynagrodzenia, co jest podstawowym kryterium odróżniającym wolontariat od pracy zarobkowej,
- wolontariusze działają dobrowolnie, bez narzuconych normatywnych obowiązków, takich jak wymiar czasu pracy czy prawo do płatnego urlopu.

Warto podkreślić, iż organizacje muszą unikać sytuacji, w której współpraca z wolontariuszem mogłaby być uznana za stosunek pracy, co mogłoby rodzić konsekwencje prawne, takie jak obowiązek płacenia składek ZUS czy respektowania praw pracowniczych. W przypadku stwierdzenia nadużyć, wolontariusz mógłby domagać się uznania tej współpracy za stosunek pracy, co mogłoby prowadzić do roszczeń o wynagrodzenie. Wolontariusz powinien być poinformowany o zasadach bezpieczeństwa i higieny, które obowiązują w miejscu wykonywania zadań, choć nie jest objęty obowiązkowym szkoleniem BHP, gdyż nie jest pracownikiem. Organizacja musi jednak zapewnić wolontariuszowi odpowiednie instrukcje dotyczące postępowania w sytuacjach awaryjnych, takich jak pożar oraz udostępnić niezbędne informacje dotyczące ewakuacji i wykonywania powierzonych zadań. Dodatkowo, organizacja jest zobowiązana do zapewnienia wolontariuszowi odpowiednich środków ochrony osobistej, dostosowanych do specyfiki jego zadań. Na przykład, jeśli wolontariusz pomaga w pracach remontowych, powinien mieć dostęp do kasku i rękawic ochronnych, a w przypadku działań związanych z przygotowaniem posiłków – do fartucha oraz rękawic jednorazowych. Zgodnie z prawem, wolontariusz musi być objęty ubezpieczeniem od następstw nieszczęśliwych wypadków (NNW) jeśli współpraca trwa mniej niż 30 dni. W przypadku dłuższej współpracy, wolontariusz automatycznie podlega ubezpieczeniu państwowemu. Organizacja może również zapewnić ubezpieczenie OC, choć nie jest ono obligatoryjne. Ubezpieczenie OC chroni organizację przed ewentualnymi roszczeniami wynikającymi z działań wolontariusza. Dodatkowo warto wspomnieć, iż organizacja ma także obowiązek pokrywać koszty podróży służbowych

wolontariusza oraz wypłacać diety, jeśli to konieczne, a także finansować szkolenia związane z wykonywanymi zadaniami. Koszty te są regulowane na podobnych zasadach jak w przypadku pracowników. Wszystkie te regulacje mają na celu stworzenie bezpiecznych i klarownych warunków współpracy między organizacjami a wolontariuszami, zapewniając obu stronom jasność co do obowiązków i wzajemnych oczekiwań.

1.4 Umowy wolontariackie – forma i treść

Umowa o wolontariat opiera się na zasadzie dobrowolności, co oznacza, że wolontariusz nie jest zobowiązany do wypełniania określonych obowiązków, aby umowa była ważna. Niemniej jednak, powinien on wykonywać swoje zadania z należytą starannością, zgodnie z ustaleniami z organizacją. Z kolei korzystający z pracy wolontariusza, czyli NGO, ma określone obowiązki prawne. Przede wszystkim, jeżeli współpraca trwa dłużej niż 30 dni, organizacja musi zawrzeć z wolontariuszem pisemną umowę. Dodatkowo, NGO zobowiązana jest do przeszkolenia wolontariusza w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy (BHP), a także do poinformowania go o przysługujących mu prawach oraz obowiązkach. Informacje te mogą być przekazywane ustnie, ale również w formie pisemnej, np. w regulaminie lub ulotkach. Na życzenie wolontariusza organizacja zobowiązana jest wystawić zaświadczenia oraz opinie dotyczące wykonywanej przez niego pracy. Umowa wolontariacka przynosi wiele korzyści zarówno dla organizacji, jak i dla samego wolontariusza. Dla organizacji formalizacja współpracy pozwala lepiej zarządzać zadaniami i relacjami z wolontariuszami. Dzięki umowie organizacja może precyzyjnie określić obowiązki wolontariusza, co pomaga unikać nieporozumień i zwiększa efektywność działania. Ponadto, umowa buduje profesjonalny wizerunek organizacji, co przekłada się na większe zaufanie zarówno wśród wolontariuszy, jak i otoczenia zewnętrznego. Dla wolontariusza umowa oznacza jasno określone warunki współpracy, co daje poczucie bezpieczeństwa i pewności co do jego obowiązków oraz praw. Dzięki temu wolontariusz wie, czego może oczekiwać od organizacji i jakie są wobec niego wymagania. Formalna umowa pozwala również na uzyskanie ochrony prawnej, co ma szczególne znaczenie w przypadku ewentualnych wypadków czy problemów zdrowotnych podczas wykonywania obowiązków. Poza aspektem ochronnym, wolontariusz zyskuje formalne potwierdzenie swojego zaangażowania. Dokument taki niewątpliwie jest cennym dowodem zdobytych umiejętności i doświadczeń, które mogą przydać się w przyszłej pracy zawodowej. Co

więcej, formalizacja współpracy daje wolontariuszowi poczucie, że jego wkład jest istotny i ceniony, co dodatkowo zwiększa jego motywację do dalszego działania na rzecz organizacji.

1.5 Rekomendacje dla NGO

W obliczu rosnącego znaczenia wolontariatu w działalności organizacji pozarządowych istotne jest, aby te podmioty były świadome swoich obowiązków i praw w kontekście współpracy z wolontariuszami. Analiza prawnych ram współpracy w tym zakresie jest niezbędna, aby uniknąć nieporozumień i potencjalnych konsekwencji prawnych. Centrum Analiz KIPR opracowało grafikę, która zawiera kluczowe informacje, o których należy pamiętać przy angażowaniu wolontariuszy w działania organizacji.

Współpraca z wolontariuszami opiera się na kilku fundamentach, które są niezbędne do efektywnego i zgodnego z prawem funkcjonowania wolontariatu. Po pierwsze, istotne jest zawarcie umowy wolontariackiej, która jasno określa prawa i obowiązki obu stron. W umowie tej

KIPR

powinny być wskazane zadania, które wolontariusz ma realizować, oraz zasady jego angażowania. Kolejnym elementem jest zapewnienie szkoleń, które pozwolą wolontariuszom na zdobycie wiedzy i umiejętności niezbędnych do prawidłowego wykonywania powierzonych im zadań. Szkolenia powinny obejmować zarówno kwestie merytoryczne związane z działalnością organizacji, jak i zagadnienia związane z bezpieczeństwem. Dokumentacja jest również kluczowym aspektem współpracy z wolontariuszami. Organizacje powinny prowadzić szczegółowe zapisy dotyczące angażowania wolontariuszy, ich zadań oraz szkoleń, co nie tylko ułatwi zarządzanie, ale również pomoże w przypadku ewentualnych kontroli lub sprawozdań. Wreszcie, angażowanie wolontariuszy powinno być starannie przemyślane i zorganizowane, aby zapewnić zarówno ich satysfakcję, jak i efektywność działań organizacji. Wszystkie te elementy współpracy są ze sobą powiązane i wspierają budowanie pozytywnej atmosfery oraz skutecznej współpracy między organizacją a wolontariuszami.

Podsumowując korzystanie z pomocy wolontariuszy przynosi liczne korzyści zarówno organizacjom, jak i społecznościom. Wolontariusze to osoby, które z własnej inicjatywy angażują się w działalność społeczną, co oznacza, że przynoszą pasję, zaangażowanie i świeże spojrzenie na realizowane zadania. Ich pomoc pozwala organizacjom na realizację wielu projektów, które w innym przypadku mogłyby nie dojść do skutku z powodu ograniczonych zasobów kadrowych lub finansowych. Dzięki wolontariuszom możliwe jest też dotarcie do większej liczby osób potrzebujących wsparcia. Korzystanie z ich pracy to także sposób na budowanie silnych więzi społecznych oraz rozwój lokalnych społeczności. Wolontariat wzmacnia poczucie wspólnoty i odpowiedzialności za innych. Dodatkowo, dla wolontariuszy jest to okazja do zdobywania nowych umiejętności, doświadczeń i nawiązywania kontaktów, co sprzyja ich rozwojowi osobistemu i zawodowemu. Współpraca z wolontariuszami to zatem wzajemna korzyść dla organizacji, społeczności i samych wolontariuszy.

<https://poradnik.ngo.pl/obowiazki-ngo-wobec-wolontariuszy>

<https://poradnikprzedsiębiorcy.pl/-umowa-o-wolontariat-wzor-z-omowieniem>

<https://niw.gov.pl/pilne-dodatkowy-priorytet-finansowania-niw-crso-dla-organizacji-ktore-ucierpialy-w-wyniku-powodzi/>

<https://wolontariat.org.pl/wolontariusze/prawa-i-obowiazki-wolontariusza/>

<https://wolontariat.uw.edu.pl/dla-wolontariuszy/prawa-i-obowiazki/>